

första ordet ser jag en **u**-bst längst ned, runan 39, och på något avstånd därifrån ett **n**, hst och vänstra delen av bst. I *Bautil* synes av detta ord endast **n**, Vistrand har även sett ett **k** före **u**, alltså **ku ... n**. Friberg såg bst till ett **k**. Att här stått **kupan** kan anses säkert. Efter 41–42 **tr** ser jag en kort, vertikal stav utgående från övre marglinjen. Den svarar mot det **i**, som Christofferson läst här och vilket iakttagits även av v. Friesen. Vistrand har genom streckning antytt ett svagt synligt **i**, och Friberg har utom fragmentet vid övre marglinjen även ritat ett dylikt vid den nedre. Av 44 **k** synes hst. Christofferson har ej sett mera, ej heller Vistrand, men Friberg har sett så gott som hela bst, v. Friesen toppen av denna. Den lilla fåra vid övre marglinjen, som finns till höger om hst, förefaller i sitt nuvarande skick ej huggen, men intet hindrar, att bst kan ha gått här. Runan 45 är en tydlig hst. Till höger om denna är en knöl i stenen, och ganska långt till höger därom står 46 **u**. Efter två fragmentariska, vertikala stavar följa så 49–50 **ar**. Den följande vertikala staven har uppfattats som **i** men förefaller snarare höra till inramningen. Till höger om detta streck är på marglinjen under korset ristad en båge, liknande en **p**-bst. I *Bautil* äro runorna efter nr 45 **u-rari**, hos Djurklou **uifari**. Även Friberg har antytt ett **f** före 49 **a**.

1–5 **ufaka** är rsv. *Ofagr* eller *Ovagr*, en sidoförm till det vanliga mansnamnet *Ofeigr*. Det finnvedska sockennamnet Voxtorp skrives *ouaxthorp* DS 294 (år 1236–1238), *Owaxthorp* DS 912 (år 1286) DS 1010 (år 1290). Efter rsv. tid är *Ovagr* liksom *Ofeigr* sällsynt. I diplomerna förekommer enl. Lundgren o. Brate av det förstnämnda endast ett belägg *Ouagus Resa* i det ovan citerade DS 294 (år 1236–1238) från Östbo hd.

7–10 **s[a]ti**. Verben *setia* och *reisa* med *stein* (eller *kumbl*) som objekt växla i inskrifterna med tydlig övervikt för det sistnämnda. I hela Småland förekommer *reisa* i 43 fall, *setia* i 25, i Danmark finnas 90 *reisa* och 30 *setia*, i Östergötland 93 *reisa* mot endast 10 *setia*. Det sistnämnda verbet är således icke ovanligt på danskt och gotiskt område. Norr om Östergötland förekommer det mycket sällan. I Södermanland förekomma 206 *reisa* och 2 *setia*. I de inskrifter, som ingå i E. Wessén och S. B. F. Jansson: *Upplands runinskrifter* 1–4, förekomma över 500 fall av *reisa* och endast 4 av *setia*.

24–26 **uta** är ack. av rsv. *Uddi*. Nom. **uti** föreligger på Sm 155. Enstaka exempel finnas i andra landskap. I diplomerna är det »tämiligen vanligt» (Lundgren o. Brate). I fda. finnas enstaka exempel, på Island är *Oddi* ganska vanligt.

Som bestämning till *Odda*, *sun sinn*, har följt den välkända frasen *harða góðan dreng*. Beträffande *þegn* och *drengr* i runinskrifterna se s. 109. Bland senare uttalanden om de ifrågavarande ordens betydelse se L. Jacobsen och E. Moltke: *Danmarks Runeindskrifter* (1942) sp. 643, H. Kuhn i *Festskrift till J. Sahlgren* (1944) s. 105, K. M. Nielsen i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* 1945 s. 111 och P. J. Jørgensen: *Dansk retshistorie* (1947) s. 206.

Till tolkning av inskriftens avslutning **-u-[f]arp** må följande förslag framställas. Ristaren kan ha avsett att rista *dó i ferð*, men han har hoppat över **p** och korrigerat felet genom att sätta en **p**-bistav på ramlinjen under korset. Jfr **hon × toþr × i faru** Vs 11 (Grällsta, Kila sn).

49. Burseryds kyrka.

Pl. 42.

Litteratur: L 1990. P. Gasslander: Berättelse om Burseryd i S. L. Gahm-Perssons Archivum Smolandicum (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 4 nr 172; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 561; B. A. Ennes F m 61 (hs i KB); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 1 (1822) s. 28, 2 (1824) s. 21; J. G. Liljegren o. C. G. Brunius: Nordiska fornlemningar (1823) kap. 4; Kyrkoinventarium den 10/9 1829 (ATA); J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 166; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB); J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 3 ark 61; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 115; J. Allvin: Beskrifning öfver Västbo härad (1846) s. 74; N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härad 1870 (ATA) s. 7, 69, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 86; P. Vistrand i Svenska Familj-journalen 1885 s. 176; H. Hildebrand: Sveriges medeltid 3 (1898–1903) s. 712; J. Rosengren m.fl.: Ny Smålands beskrifning, Västbo (1914) s. 144; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen i Fornvännen 1919 s. 120, i C. O. Arcadius, G. Virdestam m.fl.: Växjö stifts herdaminne 5 (1931) s. 132; R. Lind-

stam: Om kyrkor som försvunnit och klockor som ha sjungit i Östbo, Västbo och Sunnerbo (1935) s. 88; M. Åmark: Sveriges medeltida kyrkklockor (1960) s. 129 f.

Äldre avbildningar: Gasslander: teckning (i Archivum Smolandicum 4); Djurklou: teckning i aa pl. 18; E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 263, återgiven i Lindstams aa s. 89; Vistrand: teckning den 27/7 1886 (i ATA och i Svenska Familj-journalen); Friberg: teckning den 8/8 1894, avklappning (NSmArk); Åmark aa pl. 16.

Burseryds kyrka har tre klockor, av vilka den minsta är försedd med runinskrift. Klockans mått äro följande¹: Hela höjden är 75 cm, varav 18 cm belöpa sig på kronan, mått från kronplattans nedre rand. Diametern är 59,5 cm. Klockans brädd är vågrät. Runt klockkroppen 10 cm ovanför nedre randen går runinskriften, inramad av två rundstavar. Inskriftsbandet är 4 cm brett. Ett liknande band, utan runor men med rutornamentik, befinner sig 6 cm nedanför kronplattan. Under den nedersta rundstaven synas fyra s.k. korsade kors.

Till klockan är knuten en tradition, som må anföras efter Rosengren, *Ny Smålands beskrifning*: »Det berättas, att Gustaf Vasa lade sina hårda och girigt gripande händer på denna klocka, men att den blef igenlöst af församlingens ungdom, hvaraf den blifvit kallad ungdomsklockan. Med denna börjar också klämtningen och själaringningen, när någon i barndomen eller den tidigare ungdomen aflidit. Klockan har ett mycket gällt ljud, hvaraf man dragit den slutsatsen, att malmen blandats med silfver.»

Inskriften är s.k. spegelskrift (se s. 81):

+ annus · inkannacionis : domini : millesimus · ducentisimus : tricesimus : oktauus : erat :														
1	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	
fakta · ak kampana : bero : scrp · sit														
70	75	80	85	90										

Anno incarnationis Domini millesimo ducentesimo tricesimo octavo erat facta (h)æc campana. Bero scripsit.

År 1238 efter Herrens födelse tillverkades denna klocka. Björn gjorde inskriften.

Till läsningen: Inskriften är på det hela taget tydlig. Det enda, som vållar svårigheter, är punkterna, av vilka många äro lämningar av blåsor, som uppstått vid klockans gjutning. De likna helt de ristade, och det kan ibland vara svårt att skilja dem från dessa. De avvikelser, som finnas mellan å ena sidan min läsning samt Fribergs och v. Friesens å den andra, gälla sådana punkter.

Det alfabet, som använts, är det fullständigt stungna. Tecknet för *c*, (*t*)*s* har formen $\downarrow$, *s*-runan har den yngre formen $\uparrow$ med den högra vertikalstapeln förlängd till normalhöjd, i ett fall, runan 52, en variant av denna $\uparrow$, troligen genom felristning. Binderuna är $\swarrow$ *sc*, runorna 50 och 86. v. Friesen, som hävdar, att den yngre *s*-runan ej uppträder före 1300, anser, att dess förekomst här är en sporadisk företeelse, som visar hän på en lokal tradition (*Fornvännen* 1919 s. 120). På Sm 114, som också daterar sig själv till 1200-talet, finnes samma *s*-runa.

Vistrand har läst runorna 13 och 37 som *t*; han har fattat dem som upp- och nedvända *t*-runor. Skiljetecknet efter 18 *s* är $\cdot$. Friberg och v. Friesen ha endast en punkt, Vistrand $\cdot$. Nr 19 är *d*. Djurklou har felaktigt *t*. Han läser även 35 *d* som *t*. Vistrand har sett tre bistavar på 20 *o* och fattat runan som tecken för $\emptyset$. Runan 31 har jag läst *i*, hela ordet alltså *millesimus*, på samma sätt Vistrand, men Friberg och v. Friesen läsa *millesemus*. De ojämnheter som finnas vid mitten av hst på runan 31 äro sannolikt naturliga; strecket över hst är ej sammanhängande. Jfr liknande fördjupningar kring 30 *s*. Runan 41 är sannolikt *i*, ojämnheterna vid mitten äro nog naturliga. Friberg och Vistrand ha också läst *i*, Djurklou och v. Friesen *e*. Efter runan 46 är skiljetecknet $\cdot$; Friberg har ej sett någon punkt, v. Friesen har $\cdot$, Vistrand har $\cdot$. Runan 51 är sannolikt *e*; strecket över hst är ganska smalt men rakt. Runorna 69–79 äro otydliga, men texten kan fastställas utan någon tvekan. Efter 88 *p* synes en mycket tydlig punkt. Vistrand har ansett den höra till ristningen men har av misstag ritat den efter 87 *r*, där ingen punkt finns. Friberg har den med, däremot ej v. Friesen.

¹ Angående de mått, som karakterisera en klockas form, se ovan s. 79.

Gasslander läste inskriften: *Annus incannationis Domini. Millessimus. Tutentesimus. Tritesimus. Octavus. erat. facta. an. kmpana. Bero. Starbesit.* Denna text återges hos Rogberg och Ruda samt hos Sjöborg (2 s. 21), som förbättrat den genom att skriva **inkarnnationis** och **kampana**.

Texten bär tydligt vittnesbörd om författarens klena latinkunskaper, ej minst genom den felaktiga användningen av nominativ i **annus** och de följande räkneorden i stället för **anno** osv. Några av de andra avvikelserna från klassiskt latin sammanhånga med medeltidslatinets särdrag och igenkänns från andra medeltidslatinska svenska urkunder. Med **ducentisimus** kan jämföras *dicimis* vid sidan av *decime*, *ligifer* = *legifer* o. dyl.¹ Skrivningen **trisc̄esimus** för **tricesimus** beror på att *c* och följaktligen även *sc* uttalades som *s* framför *e* och *i*. På samma sätt Sm 114 **tussk̄anntissæ** Jfr *silicet* (= *scilicet*) DS 387 (år 1251) och *uerasciter* (*ueraciter*) DS 967 (år 1288).² 73–74 **ak**, dvs. *hæc* utan *h*, återger det uttal utan *h*, som var gängse i Sverige liksom i Italien och Frankrike.³

Bero, latiniserad form av namnet Björn, är allmänt i svenska diplom från skilda delar av landet och påträffas även i Danmark och på västnordiskt område.

H. Hildebrand (*Sveriges medeltid* 3 s. 713) och O. v. Friesen (C. O. Arcadius, G. Virdestam: *Växjö stifts herdaminne* 5 s. 133) antaga, att denne Björn är prästen i församlingen. Av inskriften framgår, att han endast tagit befattning med denna, ej med gjutningen av klockan.

Korsade kors, som äro anbragta på slagringens yttersida, återfinnas på många andra klockor. Korsen bidrogo till att förstärka den kraft mot ondskans makter, som klockan ansågs äga. Därom vittnar inskriften på den runristade klockan från Hardeberga i Skåne, DR 299: **pær krucis ok sihnum:fgiaþ:|:prokul: omne: malihnum** + *Per crucis hoc signum fugiat procul omne malignum* +.

50. Burseryds kyrka. Nu i Statens historiska museum.

Pl. 43.

Litteratur: L 1968, 1977. Ransakningarna 1690; J. Peringskiöld: Monumenta I bl. 24; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk Beskrifning om Småland (1770) s. 561; P. Gasslander: Berättelse om Burseryd i S. L. Gahm-Perssons Archivum Smolandicum (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 4 s. 172; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); J. Adlerbeth: Beskrifning öfver småländska fornlemningar 1831 (ATA); J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 170; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 116; J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 3 ark 61; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 301; J. Allvin: Beskrifning öfver Västbo härad (1846) s. 75, brev till B. E. Hildebrand den 11/2 1846 (ATA); N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 7, 70, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 86; H. Hildebrand: Sveriges medeltid 3 (1898–1903) s. 486; O. Montelius i Förr och Nu 1871 s. 115; J. Rosengren m.fl.: Ny Smålands beskrifning, Västbo (1914) s. 145; M. Hofving i Roosval: Dopfuntar i Statens historiska museum (1917) s. 52, 53 (se även s. 61, 69); J. Roosval: Die Steinmeister Gottlands (1918) s. 142; R. Kinander: Brev till A. Friberg med läsning och översättning den 10/3 1926 (NSmArk), översättningen tryckt i NSmMedd 8 (1926) s. 87 not 1; R. Blomqvist: Studier i Smålands romanska stenkonst (1929) s. 116; O. v. Friesen i C. O. Arcadius, G. Virdestam m.fl.: Växjö stifts herdaminne 5 (1931) s. 133, i Nordisk kultur 6 (1933) s. 233; Osign. läsning (ATA); S. B. F. Jansson, Undersökningsprotokoll den 25/1 1961 (ATA); R. Norberg i Fornvännen 1961, s. 151.

Äldre avbildningar: Djurklou: teckning i o.a. hs pl. 19; teckning i Förr och Nu 1871 s. 117, samma teckning i H. Hildebrands aa s. 490 och Roosval: Die Steinmeister Gottlands s. 142, 143; v. Friesen: foto i Nordisk kultur 6 s. 233; N. Gillgren: fotos 1939 (ATA).

Den runristade dopfunten från Burseryd omnämnes helt kortfattat i *Ransakningarna* 1690. I källor från 1800-talets tidigare hälft säges den stå i tornet. Liljegren (*Runurkunder* 1833) nämner den under nr 1968 utan att anföra någon inskrift och meddelar läsningen under nr 1977 med funten felaktigt lokaliserad till Norge. När Djurklou var i Burseryd under sin resa 1870, fann han den sönderslagen, »ehuru vid besöket alla

¹ M. Hammarström: *Glossarium till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder* (1925) s. 23.

² Se M. Hammarström i *Eranos* 1925 s. 42.

³ M. Hammarström: *Glossarium* (1925) s. 24.